Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej

DOI: 10. 11649/sfps. 3466

Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej, 60
Warszawa 2025
Article No. 3466

Citation:
Шийка, С. (2025). Прізвища Рівненщини із суфіксами *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* у контексті українсько-польських досліджень. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, *60*, Article 3466. https://doi.org/10. 11649/sfps. 3466

Shyïka, S. (2025). Prizvyshcha Rivnenshchyny iz sufiksamy *-uk-*, *-iuk-*, *-chuk-* u konteksti ukraïns′ko-pol′s′kykh doslidzhen′. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, *60*, Article 3466. https://doi.org/10. 11649/sfps. 3466

Світлана Шийка
(Національний університет водного господарства
та природокористування, Рівне)

Прізвища Рівненщини із суфіксами *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* у контексті українсько-польських досліджень

Історична антропоніміка описує за допомогою лінгвістичних моделей еволюцію суспільно-історичного розвитку, результати діяльності людини і хід її мислення. Однією з продуктивних моделей є прізвищева система назв українсько-польсько-білорусько-литовського порубіжжя, утворених за допомогою морфологічних формантів *-ук-*, *-юк-*, *-чук-*. Значний вплив на її формування справили регіональна близькість, міграційні процеси, належність до спільних історичних державностей, родинні, господарські та культурні зв'язки тощо. Складовою частиною цього ономастичного спектру власних особових назв виступають прізвища (під прізвищем розуміється узагальнене поняття, яке включає також прізвищеві назви – іменування людини назвою типу «прізвища» до юридичної кодифікації власних особових назв (Худаш, 1977, с. 100)) історичної Рівненщини –

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2025.
Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences
[Wydawca: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk]

старожитнього краю з глибокою автентикою й мовною різноманітністю, які досі не були предметом системного лінгвістичного вивчення.

Метою актуальної розвідки є аналіз прізвищ історичної території Рівненської області України із суфіксами *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* у контексті українсько-польських досліджень; завданнями – розгляд генези антропонімних формантів, їх функціонального призначення, особливостей формування і геолокації утворених власних назв.

Дослідження проведено з урахуванням наукових досягнень сучасних українських (С. Бевзенко, І. Желєзняк, Л. Кравченко, В. Німчук, Ю. Редько, П. Чучка, М. Худаш та ін.) та польських (Є. Богданович, О. Бурдукевич, М. Койдер, Б. Ліндерт, Р. Марчиняк-Фірадза, І. Митник, С. Роспонд та ін.) вчених-ономастів. Прикладним матеріалом дослідження послужили антропоніми, вилучені з літописних та архівних джерел, наукових і краєзнавчих праць, зокрема місцевого краєзнавця Я. Пури, телефонних довідників та відомостей Інтернет-мережі.

Методологія дослідження ґрунтується на дедуктивній практиці наукового пізнання від загального до конкретного, синергетичному поєднанні методів: описового, узагальнення й систематизації, зіставного, порівняльно-історичного, лінгвістичного аналізу.

Генеза антропонімних формантів *-ук-*, *-юк-*, *-чук-*

Основними версіями походження суфіксів *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* в ономастичних джерелах (Кравченко, 2014, сс. 136–137; Німчук, 1964; Чучка, 2008, с. 301; Bogdanowicz, 2006, с. 338; Marciniak-Firadza, 2013, с. 165 та ін.) називаються слов'янська, литовська та тюркська.

Прихильником слов'янської версії в українській антропоніміці ще в середині минулого століття виступив відомий вчений В. Німчук, який в одній зі своїх праць висловив припущення, що «словотвірний тип іменників (загальні і власні назви) із суфіксами *-ук*, *-чук*, мабуть, оформився на східнослов'янському ґрунті» (Німчук, 1964, с. 209), в іншій – «імовірно, в частині південних говірок Русі функціонував суфікс *-юкъ* (*-чюкъ*), за допомогою якого творилися іменники на позначення молодих осіб від назв занять, імен, прізвищ батьків (чи рідше – матерів)» (Німчук, 2001, с. 693). В ономастичних джерелах відомі і більш ретроспективні етимологічні занурення. Так, зокрема, німецькі мовознавці К. Бругман і Б. Дельбрюк

висловили припущення про паралельне співіснування суфіксів **-eu-ko* і **-u-ko* в праіндоєвропейський період, навівши приклади використання ст.-інд. *Vasuka-s* (:*Vasu-datta-s*) поряд із ст.-перс. *Vahauka-*, ст.-інд. *tánuka-s* (: *tanú-š* 'тонкий'), ст.-перс. *tanuk* поряд із ст.-слов. *тьпъкъ*, *тъпъкъ* 'тонкий' (Brugmann & Delbrück, 1906, сс. 491, 493). Пор. також лит. *paršiùkas* 'поросятко' (: *pař šas* 'порося') від і.-є. **pórḱ -* (: **perḱ -* 'покропити') і пол. діал. *parsiuk*, *parszuk*, *porszuk*, *purszuk* (Smoczyński, 2016, с. 859). Суфікс **-e̯u̯ko* мав повний апофонічний ступінь **-o̯u̯ko* і атрофований ступінь **-uko*. Слов'янськими відповідниками останнього (і лит. *-ukas*) виступають праслов'янські суфікси **-ъkъ*, **-ьkъ*, **-ъko*, *-ьko* переважно у демінутивній функції, напр.: лит. *vilkiùkas* і псл. **vl̥̑čьkъ* 'маленький вовк' (Sławski, 1974, с. 93). Однак, наукові джерела з праслов'янської мови (Мейе, 2001; Sławski, 1974 та ін.) не фіксують суфікс **-ukъ*, *-'ukъ* як варіант повного апофонічного ступеня (після монофтонгізації дифтонгів у слов'янських мовах) у той період, що, імовірно, свідчить про те, що він був імпортований до слов'янських антропонімів з інших мов. Українська дослідниця О. Кровицька підтримуючи слов'янську версію генези аналізованого суфікса зазначає, що «суфікс *-укъ* виник у праслов'янській мові й функціонує в сучасних слов'янських мовах під час деривації назв осіб» (Кровицька, 2002, с. 122). Засвідчені в пам'ятках української мови XVI–XVIII ст. похідні іменники із суфіксом *-укъ* науковиця класифікує за такими загальними словотвірними ознаками: атрибутивною – *близнюкъ*, *невѣстюкъ*, предметною – *пинчукъ*, *сельчукъ*, *татарчукъ*, виконанням певної дії – *сердюкъ* (Кровицька, 2002, с. 123). Зауважимо, що внаслідок логічної причинно-наслідкової лінгвістичної еволюції, зреалізованої шляхом онімізації частини із цих загальних назв, у нинішньому антропонімікон Рівненської області функціонують прізвища: *Близнюк* (ТДР, 2025), *Пінчук* (Пура, 1997, с. 233), *Сердюк* (Пура, 2002, с. 243), *Татарчук* (Пура, 2002, с. 251).

Системна робота щодо з'ясування генези аналізованих суфіксів з елементом *-k-*, зокрема *-uk*, *-czuk*, проводиться в польській антропоніміці. Підтримуючи слов'янську версію походження афіксів *-ук-*, *-юк-* як основну, М. Койдер порівнює динаміку зміни використання патронімічних назв на *-uk*, *-'uk*, *-čuk* і назв на *-ic* (*-icz*). У середньовічний період, зазначає дослідник, популярний досі польський формант *-ic* був розширений морфологічним елементом *-ow* (Kojder, 2015, с. 283), пор. укр. *-ов-ич* (< *-ов-ичь*). Проте, уже з XV ст. відбувається витіснення як основного суфікса *-ic* так і вторинного *-owic* суфіксом *-ek* (Burdukiewicz, 2008,

с. 156). Морфеми з елементом *-k-*, спочатку *-ek*, згодом *-ik*, а з XVI ст. *-uk*, набувають популярності. Останній формант уже в XVIII столітті став домінуючим для антропонімії польсько-східнослов'янського порубіжжя, виконуючи роль зразкового морфологічного складника, що додається до вже існуючих особових імен (Kojder, 2015, с. 284). Р. Марчиняк-Фірадза відносить формант *-uk* до іншомовних запозичень, зазначаючи, що він відомий у польських говірках польсько-слов'янського пограниччя та в сусідніх областях, де виступає як додаток до форманта *-ak* (Marciniak-Firadza, 2013, с. 165).

Частина українських прізвищ утворена за допомогою суфікса *-чук*, який постає в результаті ускладнення суфікса *-ук* приголосним *ч-* (Бевзенко, 1960, с. 118). Виникнення аналогічного відповідника *-czuk* у польській мові пояснюється подовженням форманта *-uk* сполучником *-cz-* (Marciniak-Firadza, 2013, с. 165). За демінутивною семантикою О. Царук співставляє український суфікс *-чук* із західнослов'янськими формантами з огляду на те, що «на західнослов'янському мовному ареалі зустрічаються топоніми, прізвища тощо, у яких і досі зберігається **-čuk*» (Царук, 1998, с. 228). О. Кровицька також вказує на давність похідних кількаелементних конструйованих суфіксів *-нюкъ*, *-чукъ*, які з'являються внаслідок перерозкладу структури слова (Кровицька, 2002, с. 123).

З огляду на функціонування зменшено-пестливих іменникових форм позначень недорослих істот із суфіксами *-uk-as*, *-iuk-as* у литовських говірках (пор., наприклад, *mliukas* 'дитинча', *šuniukas* 'цуценя', *kačiukas* 'котеня'), в українській антропоніміці глобалізується розгляд генези афіксів *-uk* < *-ук*, *-juk* < *-'ук*, на основі припущення, що праслов'янські й литовські форманти творилися за спільною балто-слов'янською словотвірною моделлю (див. Кравченко, 2014, сс. 136–137; Німчук, 1964, с. 206). Ця гіпотеза підтримана білоруським славістом В. Мартиновим, який також виводить формант *-ук* із литовського демінутивного та гіпокористичного форманта *-ukas* (Мартынов, 1973, сс. 30–31). На користь достовірності висловленого припущення спрямовані прикладні дослідження початку століття і теоретичні ономастичні узагальнення польських вчених Г. Карась, Х. Рутковської, Р. Марчиняк-Фірадзи (Marciniak-Firadza, 2013, с. 165). Пор., наприклад польське прізвище *Kruk* і лит. *Kr(i)ukas* < *kriùkas* 'гак, гачок' (Walkowiak, 2017, с. 258). Білоруська науковиця К. Зайцева поширює висновки польського дослідника Л. Беднарчука, який відносить антропоніми типу *Литвинчук*, *Пінчук* до етнічних патронімів земель

Великого князівства Литовського і навіть пов'язує форманти *-ук*, *-юк* із татарським походженням (Зайцава, 2016, с. 341).

Доречно відмітити, що тюркська версія була хронологічно репрезентована в українському мовознавстві однією з перших. Ще у 1963 році П. Чучка висловив припущення, що сучасна українська словотворча модель на *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* могла сформуватися під впливом відповідних тюркських демінутивних утворень десь у XIII–XIV ст. на Буковині чи в Молдові, а звідти поступово поширитися на північний захід аж до білоруських земель (Чучка, 2005, с. XXXVII). Згодом, польська дослідниця Б. Ліндерт підтримала цю етимологічну версію зауваживши, що багато турецьких і татарських слів, які закінчувалися на *-ук*, *-чук*, *-чюк* (пор., наприклад, *барсук* < тюрк. *borsuk* 'сірий', *битюк* < тюрк. *bitük* 'здоровий, сильний', *бунчук* < тур. *bonchuk* 'буси', *капшук* < тур., тат. *карсук* 'мішечок', звідси пол. *kapczuk* 'кисет' (Шипова, 1976) могли проникати в мову східних слов'ян, сприяти структурному поєднанню існуючих тут суфіксів, зокрема з елементами *-у-* і *-к-*, утворюючи запозичений формант *-ук*, який використовувався для творення власних назв (Lindert, 1972). Доказом лінгвістичної міграції особових назв тюркського походження до європейських територій свідчать давньотюркські антропоніми в українських літописах X–XIII ст.: *Байдюк* – отрок князя Володимира Всеволодовича, *Белук* – половецький хан, *Мончюк* – боярин, *Моначюк* – половецький хан (Халимоненко, 2009). В антропонімії України, як зазначає І. Желєзняк, непоодинокі випадки, коли «тюркська основа поєднувалася з українським суфіксом *-ук* (*-юк*)», пор. *Аршук* < тюрк. *arš* 'звід', *арші* 'святий, відлюдник', *Башук* < тюрк *baš* 'голова', а «етимологія прізвища, тим більше прізвиська, не обов'язково передбачає відповідну національну належність носія» (Желєзняк, 2011, с. 213). Останню тезу переконливо демонструють сучасні рівненські прізвища тюркського походження (статистичні відомості вказують на практичну відсутність громадян тюркських національностей на території краю), утворені внаслідок переосмислення чи морфологічним способом: *Баранчук* (ТДР, 2025) < тат. *баранчук* у значенні 'ягня' (Шипова, 1976, с. 61), *Гайдук* (Пура, 1997, с. 166) < *гайдук*, тур. слово від угорського *haidu* 'розбійник' (Шипова, 1976, с. 114), *Митюк* (ТДР, 2025) < *митюк*, тур. *mütteka* 'опора; подушка, валик' (Шипова, 1976, с. 236), *Майданчук* (ТДР, 2025) < тюрк. *майдан* 'площа, арена' (Шипова, 1976, с. 227) та ін.

Висловлені версії походження суфіксів *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* в антропонімії є всього лише гіпотезами й потребують доказовості. З огляду на міграцію населення впродовж суспільно-історичного розвитку, тісні зв'язки і співжиття українців з громадянами інших національностей і в різних історичних державних спільнотах та функціонуючі, як результат, у діахронії і сучасні лінгвістичні моделі, вони мають право на існування. Вести мову про їх спірність чи суперечливість, на нашу думку, не варто. Варто говорити про недовершеність і відносність людських знань. Опрацювання історичного матеріалу, засвідчення й дослідження доступної кількості власних особових назв, особливо давніх, схилять думки мовознавців до істинності однієї з них або синергізують можливості усіх.

Функції та поширення формантів *-ук-*, *-юк-*, *-чук-*

За особливостями прикладного застосування більшість науковців відносять суфікси *-ук*, *-юк*, *-чук* до багатофункціональних формантів. Основними їх функціями є демінутивна, патронімічна та структуральна («структурна прізвищетворча функція» (Bogdanowicz, 2006, с 339). Ми схильні доповнити цей перелік двома основними функціями власних назв, які висловила польська дослідниця М. Руткевич-Ганчевська: ужитковість (власне іменування, придатність до використання, комунікації) і спонукальність (свідомий вплив на адресата) (Matusiak-Kempa, 2022, с. 56). Остання з них фактично тотожна з демінутивною. Спочатку такі морфеми використовувалися для творення загальних назв малих або недорослих осіб за іменем, професією чи заняттям, суспільним становищем, походженням або за якоюсь іншою характеристичною ознакою батьків із демінутивним відтінком: *атаманюк*, *бондарчук*, *близнюк*, *селюк*, *циганчук* та ін. Пізніше з допомогою цих суфіксів утворювалися назви недорослих тварин, назви рослин, пор. польські назви малих тварин: *psiuk* < *pies* 'собака', *gęsiuk* < *gęś* 'гусак' (Kojder, 2015, с. 284) та місцеві народні позначення флори: *вівсюк* 'дрібний овес', *грабчук* 'грабовий ліс'. На сьогодні процес творення подібних назв у літературній мові добіг свого кінця, апелятиви типу *байстрюк*, *близнюк*, *бойчук*, *вовчук*, *кухарчук* та ін. увійшли до статей тлумачних словників і якщо з'являються новотвори то тільки в живій уснорозмовній формі.

Починаючи з XVI століття на українській історичній території, як зазначає П. Білоусенко, слова з аналізованими формантами використовувалися для творення назв молодих осіб (синів, слуг, помічників, осіб за національністю, етнічною належністю, позашлюбних дітей, підлітків): *Федюк*, *Павлюк*, *татарчук*, *байструкь*, *полищукъ* (Білоусенко, 1994, с. 21). На польсько-східнослов'янському порубіжжі, за висновками М. Койдера, це могли бути демінутивні форми імен (*Kostiuk* < *Konstanty*), згодом патроніми, утворені від імені батька (*Iwaniuk* < *Iwan*) або відапелятивні назви (*Kowaluk* < *Kowal*) (Kojder, 2015, с. 284). Надалі іменники таких типів часто виступали в ролі прізвищевих назв і прізвищ, реалізуючи патронімічну функцію.

З огляду на моральну українську традицію приязного ставлення старшого до молодшого, батьків до дітей, позитивного відношення до навколишніх реалій ми не вбачаємо у демінутивності подібних лінгвістичних моделей якогось негативного емоційно-експресивного забарвлення і схильні підтримати позицію українського вченого-ономаста В. Німчука, про те, що якщо й трапляються іменники, які закінчуються на *-ук*, *-чук* з відтінком іронії або негативного змісту, то вони зумовлені особливістю твірної основи чи певним суб'єктивним ставленням до денотата (Німчук, 1964, с. 203). Тим більше, що в процесі суспільно-історичної еволюції загальні назви індивідуалізувалися, використовувалися з прив'язкою до іменування конкретної особи, тобто онімізувалися переходячи до розряду прізвиськ, прізвищевих назв, прізвищ. Первинна демінутивна семантика при цьому втрачалася і вони перетворювалися в асемантичні патронімічні субстантиви.

Багато сучасних кодифікованих прізвищ із формантами *-ук*, *-юк*, *-чук* можуть видаватися функціонально полісемічними. Причиною цього є відсутність відомостей про те, на якому еволюційному етапі відбулася антропонімізація: від загальної назви, патронімічного утворення чи прізвища і мотиви іменування першоносія. Для прикладу, засвідчене на Рівненщині прізвище *Близнюк* (ТДР, 2025) могло утворитися безпосередньо лексико-семантичним способом шляхом переосмислення загальної назви *близнюк* ʻдитина, що народилася одночасно з іншою від однієї матері' (Бусел, 2005, с. 87) у складі якої суфікс *-юк* уже наявний або від хронологічно наступного антропоніма і лише структурно може бути віднесене до групи власних особових назв з аналізованим формантом. Демінутивне апелятивне позначення *вовчук* ʻвовченя-самець, яке ще не

стало дорослим вовком' (Бусел, 2005, с. 196) мотивувало появу місцевого прізвища *Вовчук* (Пура, 1997, с. 163). Патронімічність низки сучасних прізвищ випливає із парадигми іменування сина від факту «батькового чи материного існування» (Чучка, 2005, сс. XXXVI–XXXVII), пор.: *Євчук* (Пура, 1997, с. 184), *Іванюк* (Пура, 1997, с. 190), *Кравчук* (Пура, 1997, с. 202) та ін.

Дискусійним залишається питання стосовно характеру первісних функцій простих суфіксів *-ук*, *-юк* і ускладненого *-чук* (Кравченко, 2014, с. 138; Редько, 1966, с. 151; Чучка, 2008, с. 301). На досліджуваній території, наприклад, побутують прізвища *Кухар* (Мяловицький, 1973, с. 183), *Кухарук* (Пура, 1997, с. 206), *Кухарчук* (Пура, 1997, с. 206). Перше з них, імовірно, утворене від назви професії *кухар* 'робітник, що готує їжу' (Бусел, 2005, с. 600) чи мотивованого нею антропоніма *Кухар*. Друге – суфіксальне утворення *Кухар-ук* < *Кухар*, поскільки 'сина кухаря' називають в українській мові *кухаренко*. (Хоча за аналогією до (Редько, 1966, с. 152) *кухарук* також 'син кухаря'). Тоді особова назва *Кухарчук* могла постати або від демінутива *кухарчук* 'хлопчик, який допомагає кухареві' (Бусел, 2005, с. 600) (напевно молодший за *кухарука*) або від уже існуючого антропоніма *Кухар-чук* < *Кухар*. Тобто, власні назви *Кухар*, *Кухарук* і *Кухарчук* різняться структурою лексем і їх семантикою за мірою демінутивності й ознакою старшості за віком.

Найдавніші слов'янські антропоніми із суфіксами *-ук-*, *-чук-* засвідчують закарпатські латиномовні пам'ятки XIII ст.: *Teluk*, *Hustugk*, *Buchuk*, *Suluk* (Чучка, 2008, с. 304). У двочленному іменуванні слово з *-укъ* відоме з 1404 року: *Иванчоукъ Драгомирь* (Чучка, 2005, с. XXXVII). Проте, у період лише зародження української прізвищевої системи та за тодішньою домінуючою звичкою вживання патронімів у двочленних іменуваннях після особового імені, важко відповісти на запитання: що в цій антропонімній формулі є іменем, а що патронімом. Ми схильні підтримати позицію М. Худаша, який підправляє думку В. Німчука стосовно особової назви *Иванчоукъ*, про те, що в цьому випадку маємо справу з власним іменем *Іванко* у формі з *-укъ* (Худаш, 1977, с. 123). Подібно, півтора століття потому на території історичної Острожчини функціонувала двочленна особова назва (1576) *Павлюкъ Матеевич* (Атаманенко, 2004, с. 63), імовірно, з іменем *Павл(о)* + *юкъ* у препозиції.

У подальшому, українські грамоти XIV–XV ст. практично не фіксують патронімів із суфіксами *-ук-*, *-юк-*, *-чук-*. У ролі найменувань за

батьком утворення на *-юк-*, *-чук-* зустрічаються вже в джерелах XVI ст: *Сенко Павлюкъ*, *Омельян Менюкъ*, *Денко Iwanczuk*, *Iwan Herczuk* та ін. (Керста, 1984, с. 21). Проте мало таких назв на території Волині: в XVI ст. серед міщан – 0,2%, серед селян – 1,0%, у XVII ст., відповідно, 2,9% і 2,8% (Mytnik, 2010, с. 232). В Описах Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. засвідчено двочленні іменування простолюду з патронімами *-ук*, *-юк*: (1603) *Сидор Гаидук* (Атаманенко, 2004, с. 90), (1603) *Ωмелянъ Колибук* (Атаманенко, 2004, с. 97), (1603) *Ицко Пинчук* (Атаманенко, 2004, с. 97), (1603) *Демянъ Плитрук* (Атаманенко, 2004, с. 92), (1603) *Тємрук* (Атаманенко, 2004, с. 89), пор. також: (1649) *Василя Порадюка* (Пура, 2002, с. 107). Подібні власні назви характерні і для Реєстру війська запорозького 1649 року: *Кирило Сенчукъ*, *Федоръ Гаврукъ*, *Пилипъ Бунчукъ*, *Иванъ Булукъ*, *Грицько Карасюкъ*, *Грицько Близнюкъ*, *Андрѣй Масюкъ* (Худаш, 1977, с. 123). Аналізуючи називну систему Холмської землі в XVI–XVII ст., І. Митник відмічає появу поодиноких особових назв із суфіксами *-uk*/*-'uk*, *-czuk* у XVI ст., зокрема (1564) *Koyduk Steczko*, і численну кількість у XVII ст. – (1642) *Martyn Dmitruk*, (1649) *Wanko Hinczuk*, (1698) *Hrehor Borysiuk* та ін., а також пов'язаних з основами польського походження: (1687) *Maciej Krzysztosiuk*, (1698) *Jan Biedniuk*. У XVII ст. у середовищі міщан такі назви становили 9% від усіх найменувань, у селян – майже 22% (Mytnik, 2019, с. 170). Л. Дацевич відзначає невелику численність таких прізвищевих назв на північно-східному кордоні Республіки Польща у XVI ст.: (1565) *Mikołay Koszuk*, (1571) *Piotr Kowalczuk*, (1578) *Iwan Bartniuk* та ін., а також поступове зростання кількості утворень з *-ук*, до 10% від усіх прізвищ, у другій половині XVII ст. і високу їх продуктивність у селянській антропоніміці XVIII ст. (Dacewicz, 2014, сс. 81, 90). Упродовж XVI–XVIII ст. прізвищеві утворення із суфіксами *-юк-*, *-чук-* розпочинають домінувати на заході, але фіксуються майже по всій Україні. У XIX ст. вони переходять до розряду спадкових прізвищ і кодифікуються. Словотворча активність аналізованих формантів на Рівненщині спостерігається з початку XIX ст. Утворені з ними власні назви є елементами як дволексемних, так трилексемних антропонімних формул: (1824) *Прокопъ Королюкъ* (Теодорович, 1889, с. 964), (1818) *Иліи Павлового Кирилюка* (*Метричні*, 1818, с. 159), (1891) *Андрей Прокофьевичъ Мартынюкъ* (Мацкевич, 1891, с. 148).

Динаміка використання антропонімів із формантами *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* упродовж суспільної еволюції на історичній території Рівненщини має

тенденцію до зростання (див. таблицю 1). Якщо в середині минулого тисячоліття це були поодинокі прізвищеві назви, то в XVIII – початку XX ст. їх кількість зросла до 5,3% (117 одиниць із 2199 дослідної вибірки). Серед 21 575 прізвищ двох останніх століть, утворених за допомогою суфіксів *-ук*, *-юк*, *-чук* – 2047 антропонімних одиниць, що складає 9,5%. Із 12 200 сучасних прізвищ обласного центру, вибраних із телефонного довідника 2025 року (ТДР, 2025), таких антропонімів 2273, що становить 18,6% від загальної кількості назв.

Таблиця 1. Продуктивність прізвищетворчих формантів *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* на території історичної Рівненщини

Часові зрізи	**XIV–XVII ст.**		**XVIII – початок XX ст.**		**XX – початок XXI ст.**		**Початок XXI ст. (м. Рівне)**	
Форманти	Кількість прізвищевих назв	Відсоток від загальної кількості	Кількість прізвищевих назв	Відсоток від загальної кількості	Кількість прізвищ	Відсоток від загальної кількості	Кількість прізвищ	Відсоток від загальної кількості
-ук-	5	0,32	74	3,4	1150	5,3	1248	10,2
в т. ч. *-чук-*	-	-	45	2,01	789	3,7	832	6,8
-юк-	1	0,06	43	1,96	897	4,2	1025	8,4
Разом	**6**	**0,38**	**117**	**5,3**	**2047**	**9,5**	**2273**	**18,6**

Наведена статистика гармонізується з результатами останніх ономастичних досліджень українських вчених, зокрема з висновками Ю. Редька про те, що прізвища з *-ук*, *-юк*, *-чук* є «основним західноукраїнським типом» і географічно локалізовані навколо Волинської, Рівненської, Житомирської та Хмельницької областей (Редько, 1966, с. 196). Для порівняння, назви з цими афіксами становлять від загальної кількості назв: 35% у м. Нововолинськ Волинської області (Хвіщук, 2017, с. 200), 12,19% на території Уманщини (Фернос, 2008, с. 135), 9,6% на території північно-правобережного Степу (Ісакова, 2000, с. 189), 6,6% на Закарпатті (Чучка, 2008, с. 301). Велика кількість таких назв функціонує в суміжній

південно-західній частині Брестської області Білорусі (Мезенка, 2009, с. 75). Середній показник прізвищ названого типу в Білорусі становить 3,3% (Зайцава, 2016, с. 339). Сучасні польські прізвища з формантами *-uk*, *-czuk* локалізовані переважно у східній частині країни (для порівняння у XIX ст. на території Сілезії прізвища з *-uk* становили 0,5% від усіх суфіксальних утворень із компонентом *-k-* (Burdukiewicz, 2008, с. 156). За даними словника сучасних прізвищ, із 818 жителів Республіки Польща з прізвищем *Abramczuk* 112 проживають у Люблінському воєводстві, 315 – у Мазовецькому воєводстві, із 186 жителів, які носять прізвище *Abramiuk* 105 проживають у Люблінському воєводстві, 28 – у Підляському, із 207 з прізвищем *Andruk* – 103 у Підляському, 39 – у Вармінсько-Мазурському, 27 – у Мазовецькому (ISNP, 2014–2019).

Підсумовуючи зауважимо, що регіональна близькість, міграційні процеси, проживання населення у спільних державних утвореннях, родинні, господарські та культурні зв'язки спричинилися до різних міжмовних флуктуацій і дифузій. Характерним їх результатом стало формування єдиного українсько-польсько-білорусько-литовського ареалу використання прізвищ із формантами *-ук*, *-юк*, *-чук*.

Формування системи регіональних прізвищ із суфіксами *-ук-*, *-юк-*, *-чук-*

Переважна більшість засвідчених прізвищевих назв і прізвищ історичної Рівненщини утворена морфологічних способом. Суть його, стосовно цієї тематичної групи, полягає в нарощенні вихідної лексеми: власної особової або загальної назви одним із суфіксів *-ук-*, *-юк-*, *-чук-*, який, виконуючи при цьому прізвищетворчу функцію, змінює її структуру, семантику і функціональне призначення. Серед твірних основ домінують уже існуючі антропоніми (імена, прізвиська, прізвища) та особові і неособові апелятиви. (Подібну методику використано у Кравченко, 2014, сс. 139–140; Редько, 1966, сс. 51–153; Kojder, 2015, с. 284).

Відіменні прізвищеві назви та прізвища становлять майже половину від усієї вибірки найменувань. Найбільше з них утворені від різних варіантів чоловічих імен. Еволюцію лінгвістичного розвитку й функціональної затребуваності характерних антропонімів від моменту першої відомої

нам фіксації до юридичного узаконення і дотепер можна промоделювати умовними логіко-хронологічними послідовностями. Наведемо приклади деяких з них із суфіксами *-ук-*, *-юк-*: *Гаврило*: (1860) *Лаврентій Стефановъ Гаврилюкъ* (*Метричні*, 1860, с. 92), *Гаврилюк* (Пура, 1997, с. 166); *Григорій* > *Гринь*: (1868) *Иванъ Гринюкъ* (Теодорович, 1889, с. 1002), *Гринюк* (Пура, 1997, с. 73); *Дмитро*: (1818) *Ивана Мойсеевого Дмитрука* (*Метричні*, 1818, с. 159); *Дмитрук* (Пура, 1997, с. 180); *Парфен*: (1818) *Леонтія Парфенового Парфенюка* (*Метричні*, 1818, с. 159), *Парфенюк* (Пура, 1997, с. 229).

Високу продуктивність протягом історичного розвитку проявляє складний суфікс *-чук-*, який утворився шляхом нашарування *-ук* на основі з кінцевим *-к*, переважно демінутивного типу. Результатом доєднання морфологічного форманта *-чук-* як безпосередньо до чоловічих імен, так і до їх демінутивних похідних на *-ко* постали прізвища: *Марко*: (1860) *Павелъ Николаевъ Марчукъ* (*Метричні*, 1860, с. 97), *Марчук* (Пура, 1997, с. 215); *Пархом* > *Пархомко*: (1740) *Яковомъ Пархомчукомъ* (Теодорович, 1889, с. 529), *Пархомчук* (Пура, 1997, с. 230); *Роман* > *Романко*: (1860) *Константинъ Карповъ Романчукъ* (*Метричні*, 1860, с. 142), *Романчук* (ТДР, 2025); *Федір* > *Федорко*: (1905) *Федорчук* (Мяловицький, 1973, с. 476), *Федорчук* (ТДР, 2025); *Федір* > *Хведір* > *Хведь* > *Хведько*: (1913) *Хведьчукъ Иг*н. *Вас.* (Довнар-Запольский, 1913, с. 746).

Небагато прізвищ утворено від жіночих імен різної структури. Серед них, зокрема: *Варвара*: *Варварук*, *Варварчук* (Пура, 1997, с. 159); *Галина*: *Гальчук* (Пура, 1997, с. 167), *Галюк* (Пура, 2002, с. 175); *Ганна* (*Гандзя*): (1860) *Иванъ Ивановъ Гандзюкъ* (*Метричні*, 1860, с. 262), *Гандзюк* (Пура, 1997, с. 167); *Катерина*: *Катеринчук*, *Катеринюк* (ТДР, 2025); *Марина*: *Маринчук* (ТДР, 2025); *Надія*: *Надюк* (ТДР, 2025); *Одарка*: *Одарчук* (ТДР, 2025); *Оксана*: *Оксенюк* (ТДР, 2025); *Феодосія* (*Феська*): *Фесюк* (Пура, 1997, с. 263), *Фещук* (Пура, 2002, с. 256) та ін.

У деяких прізвищевих назвах можна вбачати твірні основи слов'янського автохтонного походження, наприклад: (1913) *Жданюкъ* (Довнар-Запольский, 1913, с. 854) < *Ждан*; *Коханюк* (ТДР, 2025) < *Кохан*; *Найдюк* (ТДР, 2025) < *Найда*; (1649) *Василя Порадюка* (Пура, 2002, с. 107) < *Порада*; (1860) *Евфимій Степановъ Правдюкъ* (*Метричні*, 1860, с. 96) < *Правда*; *Радюк* (ТДР, 2025) < *Рад*, *Радь* < *Радик*. Проте визначити, походять вони від давніх апелятивів, імен чи пізніших прізвищ, можна лише з певною долею ймовірності. Давні ж слов'янські композитні імена відбиті у прізвищах: *Богдан*: *Богданчук* (Пура, 2002, с. 164), *Богданюк* (Пура, 1997,

с. 153); *Владислав* < *Владик*: *Владичук* (ТДР, 2025), *Станіслав*: (1818) *Іоанна Станиславова Станиславчука* (*Метричні*, 1818, с. 167).

Значний вплив на формування прізвищевої системи історичної Рівненщини справили іншомовні запозичення. Насамперед це імена різної структури слов'янського, зокрема польського походження: *Войцех* (*Wojciech*): *Войцешук* (Пура, 1997, с. 164); *Єва* (*Ewa*) > *Євка*: *Євчук* (Пура, 1997, с. 184); *Казимир* (*Kazimierz*) > *Казмир* > *Казмирко*: *Казмирчук*, *Казмірчук*, *Казьмирчук* (ТДР, 2025); *Лукаш* (*Łukasz*) > *Лукашко*: *Лукащук* (Пура, 1997, с. 212); *Марися* (*Marysia*) > *Мариська*: *Марищук* (ТДР, 2025); *Томаш* (*Tomasz*) > *Томашко*: *Томащук* (Пура, 2002, с. 253); *Якуб* (*Jakub*): *Якуб'юк* (ТДР, 2025); *Якуб* (*Jakub*) > *Якоб* > *Якобко*: *Якобчук* (ТДР, 2025); *Ян* (*Jan*): *Янюк* (ТДР, 2025); *Ян* (*Jan*) > *Янко*: *Стефана Маркова Янчука* (*Метричні*, 1818, с. 208), *Янчук* (ТДР, 2025).

Сутнісний спектр апелятивних твірних основ неширокий. Серед особових апелятивів виділяються «професійні» загальні назви і «статусні» позначення. Перші з них позначають назви професій чи види зайнятості ймовірних денотатів, другі – суспільну статусність. Мотивовані ними антропоніми (пор. термін: *nazwiska odzawodowe* (Kojder, 2015, с. 284) часто мають прозору семантику, пор. історичні назви: (1891) *Филиппъ Андреевичъ Бондарчукъ* (Мацкевич, 1891, с. 130), (1860) *Гавриилъ Ивановъ Дячукъ* (*Метричні*, 1860, с. 96), (1818) *Андрея Емиліанова Ковальчука* (*Метричні*, 1818, с. 216), (1818) *Петра Николаева Кравчука* (*Метричні*, 1818, с. 191), (1860) *Моисей Ивановъ Мелничукъ* (*Метричні*, 1860, с. 142), (1860) *Кипріанъ Григоріевь Пивоварчукъ* (*Метричні*, 1860, с. 145), (1860) *Игнатъ Григоріевъ Шевчукъ* (*Метричні*, 1860, с. 92) і сучасні: *Бондарук*, *Гончарук*, *Ковалюк*, *Кушнірук*, *Кушніpчук*, *Мельничук*, *Мулярчук*, *Паламарчук*, *Пекарчук*, *Писарчук*, *Поварчук*, *Слюсарчук*, *Стельмащук*, *Столярчук*, *Теслюк*, *Ткачук*, *Токарчук* (ТДР, 2025) та ін. Серед «статусних» прізвищ: *Бідюк*, *Важнюк*, *Войтюк*, *Генеральчук*, *Гетманчук*, *Гетьманчук*, *Господарчук*, *Гусарчук*, *Панчук*, *Сотничук*, *Царук* (ТДР, 2025).

Неособові мотиваційні основи представлені позначеннями об'єктів природи і предметів діяльності людини. Від загальних назв тварин походять місцеві прізвища: (1868) *Ивана Медвѣдчука* (Теодорович, 1889, с. 567), (1860) *Мартинъ Ивановъ Козлюкъ* (*Метричні*, 1860, с. 160), а також: *Баранюк*, *Бугайчук*, *Вовчук*, *Волчук*, *Козельчук*, *Козлюк*, *Козюк*, *Лебедюк*, *Рибачук*, *Свинарчук* (ТДР, 2025). Назви флори відбиті в сучасних прізвищах: *Березнюк*, *Березюк*, *Берестюк*, *Гарбузюк*, *Грабчук*, *Грибюк*, *Деревенчук*,

Деревчук, *Деревянчук*, *Дубенчук*, *Дубенюк*, *Дубинчук*, *Дубнюк*, *Калинчук*, *Очеретнюк*, *Сливчук*, *Ясенюк* (ТДР, 2025). Від назв природних реалій, продуктів діяльності людини, різних абстракцій походять прізвища: (1860) *Стефанъ Кирилловъ Гривенюкъ* (*Метричні*, 1860, с. 145), (1860) *Иван Ивановъ Колодюкъ* (*Метричні*, 1860, с. 128), (1860) *Василій Романовъ Цымбалюкъ* (*Метричні*, 1860, с. 126), *Волянюк*, *Гвоздюк*, *Жолобчук*, *Залізнюк*, *Кавюк*, *Калитюк*, *Кісілюк*, *Кісільчук*, *Кляпчук*, *Ковбасюк*, *Коробчук*, *Майданчук*, *Мірчук*, *Новачук*, *Сахарчук*, *Соломчук*, *Смолярчук*, *Шляховчук* (ТДР, 2025) та ін.

Поліфункціональні суфікси *-ук-*, *-юк-*, *-чук-*, окрім іменників, з легкістю доєднуються до семантично прозорих прикметникових основ: *Гладчук*, *Горбатюк*, *Горбачук*, *Зеленчук*, *Зеленюк*, *Краснюк*, *Кривенчук*, *Крутенчук*, *Кульгавюк*, *Лисюк*, *Невеличук*, *Пишнюк*, *Розумнюк*, *Рябчук*, *Синюк*, *Солончук*, *Товстюк*, *Червонюк*, дієслівних: *Вознюк*, *Гудюк*, *Довбенюк*, *Дудюк*, *Знайдюк*, *Приходчук*, *Свистанюк*, *Хованчук*, *Шелестюк*, числівникових: *Одинчук*, *Сімчук*, *Сотничук* (ТДР, 2025).

Висновки

Пожвавлення процесів вивчення власних особових назв, зокрема прізвищетворчої активності морфологічних одиниць, відбувається з середини минулого століття. Актуалізуються регіональні антропонімічні дослідження на слов'янському тлі. Характерним у цьому плані є аналіз прізвищевих назв і прізвищ історичної території Рівненської області України із суфіксами *-ук-*, *-юк*, *-чук-* у контексті останніх українсько-польських досліджень.

Прізвищеві назви та прізвища з формантами *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* характерні для території північно-західних областей України, зокрема Рівненської, а також східних областей Польщі й південних областей Білорусі. Основними версіями їх походження є слов'янська, литовська та тюркська, що є асоціативним наслідком міграції населення, тісних зв'язків і спільного проживання в одних історичних державах, міжмовних впливів тощо. Наведені теоретичні узагальнення і прикладні викладки спрямовані на встановлення істинності однієї з них або висунення нової гіпотези із синергетичним поєднанням усіх трьох.

Суфікси *-ук-*, *-юк-*, *-чук-* відносяться до поліфункціональних морфологічних формантів. Поєднуючись із вихідною лексемою, вони реалізують спочатку демінутивну, згодом прізвищетворчу функції, змінюючи її структуру, семантику й функціональне призначення.

Прізвищетворча активність аналізованих формантів на Рівненщині спостерігається з початку XIX ст. Регіональна джерельна база засвідчує домінування серед твірних основ уже існуючих антропонімів (імен, прізвиськ, прізвищ) та особових і неособових апелятивів.

Перспективи майбутніх досліджень пов'язуємо з подальшим розвитком й інституціоналізацією історичної антропоніміки, з вивченням різних груп особової онімної лексики у глобальному та регіональному аспектах.

Скорочення

ТДР – *Телефонний довідник України: За алфавітом: Рівне* (2025).

ISNP – *Internetowy słownik nazwisk w Polsce* (Skowronek et al., 2014–2019).

Бібліографія

Атаманенко, В. (2004). *Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст.* Українське Історичне Товариство.

Бевзенко, С. П. (1960). *Історична морфологія української мови*. Закарпатське обласне видавництво.

Білоусенко, П. П. (1994). *Історія суфіксальної системи українського іменника (назви чоловічого роду)* [Unpublished summary of doctoral dissertation]. НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні.

Бусел, В. Т. (Ed.). (2005). *Великий тлумачний словник української мови*. Перун.

Довнар-Запольский, М. В. (1913). *Весь Юго-Западный край: Справочная и адресная книга по Киевской, Волынской, Подольской губерниям*. Российская экспортная палата.

Єфименко, І. В. (2003). *Українські прізвищеві назви XVI ст.* НАН України, Інститут української мови.

Желєзняк, І. М. (2011). *Слов'янська антропоніміка (вибрані статті)*. Кий.

Зайцава, К. (2016). Прозвішчы як рэпрэзентатары гістарычных і духоўных каштоўнасцей народа (на матэрыяле антрапанімікону Бешанковіцкага раёна Віцебскай вобласці). *Studia Wschodniosłowiańskie*, *16*, 333–343. https://doi.org/10.15290/sw.2016.16.26

Ісакова, Т. (2000). Прізвища на -ук, (-'ук), -чук в антропонімії північного Степу. *Наукові записки: Філологічні науки (мовознавство)*, *30*, 187–193.

Керста, Р. Й. (1984). *Українська антропонімія XVI ст.: Чоловічі іменування*. Наукова думка.

Кравченко, Л. О. (2014). *Українська ономастика: Антропоніміка*. Знання.

Кровицька, О. (2002). *Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст.: Семантика і словотвір*. НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича.

Мартынов, В. В. (1973). *Праславянская и балто-славянская суффиксальная деривация имен*. Навука і тэхніка.

Мацкевич, И. Ф. (Ed.). (1891). *Адрес-календарь Волынской губернии на 1892 год*. Типография Губернского правления.

Мезенка, Г. М. (Ed.). (2009). *Беларуская антрапанімія*. Віцебскі дзяржаўны універсітэт імя П. М. Машэрава.

Мейе, А. (2001). *Общеславянский язык* (П. С. Кузнецов, Trans.). Прогресс.

Метричні книги православних церков Ровенського повіту. (1818). Державний архів Житомирської області (Ф. 1. Оп. 78. Спр. 1101), Житомир. Retrieved January 16, 2025, from https://uk.m.wikisource.org/wiki/Архів:ДАЖО/1/78/1101

Метричні книги православних церков Ровенського повіту. (1860). Державний архів Житомирської області (Ф. 1. Оп. 78. Спр. 1148), Житомир. Retrieved January 16, 2025, from https://uk.m.wikisource.org/wiki/Архів:ДАЖО/1/78/1148

Мяловицький, А. В. (Ed.). (1973). *Історія міст і сіл Української РСР: Ровенська область*. Головна редакція УРЕ.

Німчук, В. В. (1964). Українські прізвища з суфіксами -(')ук, -чук та етимологічно споріднені утворення. In К. К. Цілуйко (Ed.), *Українська діалектологія і ономастика* (pp. 194–210). Наукова думка.

Німчук, В. В. (2001). Київська Русь: Мова. In П. П. Толочко (Ed.), *Історія української культури* (Vol. 1, pp. 683–694). Наукова думка.

Пура, Я. О. (1997). *Край наш у назвах* (Vol. 3). Рівненський Будинок науки і техніки.

Пура, Я. О. (2002). *Край наш у назвах* (Vol. 4). Перспектива.

Редько, Ю. К. (1966). *Сучасні українські прізвища*. Наукова думка.

Телефонний довідник України: За алфавітом: Рівне [ТДР]. (2025). Проєкт *SPRAVKA109.NET*. Retrieved January 16, 2025, from https://spravka109.net/ua/ukraine

Теодорович, Н. И. (1889). *Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии* (Vol. 2). Типография Почаево-Успенской Лавры.

Фернос, Ю. І. (2008). *Антропонімія Уманщини XVII – початку XXI ст.* [Unpublished doctoral dissertation]. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

Халимоненко, Г. І. (2009). Давньотюркські антропоніми в українських літописах X–XIII ст. In О. І. Галенко (Ed.), *Спадщина Омеляна Пріцака і сучасні гуманітарні науки* (pp. 282–295). Видавництво Аратта.

Хвіщук, О. В. (2017). *Структурно-семантичний аналіз прізвищ жителів м. Нововолинська Волинської області* [Unpublished doctoral dissertation]. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.

Худаш, М. Л. (1977). *З історії української антропонімії*. Наукова думка.

Царук, О. (1998). *Українська мова серед інших слов'янських: Етнологічні та граматичні параметри*. Наука і освіта. https://doi.org/10. 31812/0564/897

Чучка, П. П. (2005). *Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник*. Світ.

Чучка, П. П. (2008). *Антропонімія Закарпаття*. Ужгородський національний університет.

Шипова, Е. Н. (1976). *Словарь тюркизмов в русском языке*. Наука.

Bogdanowicz, E. (2006). Nazwiska z komponentem *-k-* w części sufiksalnej na podstawie XVIII-wiecznych ksiąg metrykalnych południowej Białostocczyzny. In Z. Abramowicz & E. Bogdanowicz (Eds.), *Onimizacja i apelatywizacja* (pp. 337–343). Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. http://hdl.handle.net/11320/13061

Brugmann, K., & Delbrück, B. (1906). *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen* (Vol. 2, Pt. 1). Karl J. Trübner.

Burdukiewicz, A. (2008). Dziewiętnastowieczne nazwiska patronimiczne z sufiksami z komponentem *-k-* w materiale śląskim zebranym przez Stanisława Rosponda. *Onomastica Slavogermanica*, *27*, 155–166.

Dacewicz, L. (2014). *Historia nazwisk na kresach północno-wschodnich Rzeczpospolitej (XVI–XVIII w.)*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

Kojder, M. (2015). Nazwiska patronimiczne z formantem *-uk* w inskrypcjach nagrobnych na wybranych cmentarzach na południowym Podlasiu. *Studia Białorutenistyczne*, *9*, 282–294. https://doi.org/10.17951/sb.2015.9.281

Lindert, B. (1972). Formanty *-(i)uk*, *-čuk* w językach wschodniosłowiańskich. In *Z polskich studiów slawistycznych: Vol. 4. Prace na VII Międzynarodowy Kongres Slawistów w Warszawie, 1973: Pt. 1 Językoznawstwo* (pp. 81–87). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Marciniak-Firadza, R. (2013). *Nazwy osobowych wykonawców czynności w gwarach małopolsko-mazowieckiego pogranicza językowego: Pt. 1. Studium słowotwórczo-leksykalne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. https://doi.org/10.18778/7525-841-7

Matusiak-Kempa, I. (2022). Nazwiska Polaków jako tekst kultury i źródło badań nad wspólnotową autonarracją. *Onomastica*, *66*, 51–64. https://doi.org/10.17651/ONOMAST.66.6

Mytnik, I. (2010). *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*. Uniwersytet Warszawski, Katedra Ukrainistyki.

Mytnik, I. (2019). *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku*. Uniwersytet Warszawski, Katedra Ukrainistyki; Wydawnictwo KUL.

Skowronek, K. (Ed.), Czopek-Kopciuch, B., Górny, H., Magda-Czekaj, M., Palinciuc-Dudek, E., & Supranowicz, E. (2014–2019). *Internetowy słownik nazwisk w Polsce* [ISNP]. Retrieved January 16, 2025, from https://dariah.ijp.pan.pl/main/zosoby/internetowy-slownik-nazwisk-w-polsce

Sławski, F. (1974). *Słownik prasłowiański* (Vol. 1). Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

Smoczyński, W. (2016). *Słownik etymologiczny języka litewskiego* (2nd ed.). Wydawnictwo Uniwersytetu Wileńskiego.

Walkowiak, J. B. (2017). O rozbieżnych etymologiach nazwisk polskich i litewskich. *Acta Baltico-Slavica*, *41*, 251–265. https://doi.org/10.11649/abs.2017.003

Bibliography (Transliteration)

Atamanenko, V. (2004). *Opysy Ostrozhchyny druhoï polovyny XVI – pershoï polovyny XVII st*. Ukraïns′ke Istorychne Tovarystvo.

Bevzenko, S. P. (1960). *Istorychna morfolohiia ukraïns′koï movy*. Zakarpats′ke oblasne vydavnytstvo.

Bilousenko, P. P. (1994). *Istoriia sufiksal′noï systemy ukraïns′koho imennyka (nazvy cholovichoho rodu*) [Unpublished summary of doctoral dissertation]. NAN Ukraïny, Instytut movoznavstva im. O. O. Potebni.

Bogdanowicz, E. (2006). Nazwiska z komponentem -k- w części sufiksalnej na podstawie XVIII-wiecznych ksiąg metrykalnych południowej Białostocczyzny. In Z. Abramowicz & E. Bogdanowicz (Eds.), *Onimizacja i apelatywizacja* (pp. 337–343). Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. http://hdl.handle.net/11320/13061

Brugmann, K., & Delbrück, B. (1906). *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen* (Vol. 2, Pt. 1). Karl J. Trübner.

Burdukiewicz, A. (2008). Dziewiętnastowieczne nazwiska patronimiczne z sufiksami z komponentem *-k-* w materiale śląskim zebranym przez Stanisława Rosponda. *Onomastica Slavogermanica*, *27*, 155–166.

Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Velykyĭ tlumachnyĭ slovnyk ukraïns′koï movy*. Perun.

Chuchka, P. P. (2005). *Prizvyshcha zakarpats′kykh ukraïntsiv: Istoryko-etymolohichnyĭ slovnyk*. Svit.

Chuchka, P. P. (2008). *Antroponimiia Zakarpattia*. Uzhhorods′kyĭ natsional′nyĭ universytet.

Dacewicz, L. (2014). *Historia nazwisk na kresach północno-wschodnich Rzeczpospolitej (XVI–XVIII w.)*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

Dovnar-Zapol′skiĭ, M. V. (1913). *Ves′ IUgo-Zapadnyĭ kraĭ: Spravochnaia i adresnaia kniga po Kievskoĭ, Volynskoĭ, Podol′skoĭ guberniiam*. Rossiĭskaia ėksportnaia palata.

Fernos, IU. I. (2008). *Antroponimiia Umanshchyny XVII – pochatku XX st*. [Unpublished doctoral dissertation]. Umans′kyĭ derzhavnyĭ pedahohichnyĭ universytet imeni Pavla Tychyny.

IEfymenko, I. V. (2003). *Ukraïns′ki prizvyshchevi nazvy XVI st*. NAN Ukraïny, Instytut ukraïns′koï movy.

Isakova, T. (2000). Prizvyshcha na -uk, (-ʾuk), -chuk v antroponimiï pivnichnoho Stepu. *Naukovi zapysky: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*, *30*, 187–193.

Kersta, R. Ĭ. (1984). *Ukraïns′ka antroponimiia XVI st.: Cholovichi imenuvannia*. Naukova dumka.

Khalymonenko, H. I. (2009). Davn′otiurks′ki antroponimy v ukraïns′kykh litopysakh X–XIII st. In O. I. Halenko (Ed.), *Spadshchyna Omeliana Pritsaka i suchasni humanitarni nauky* (pp. 282–295). Vydavnytstvo Aratta.

Khudash, M. L. (1977). *Z istorii ukraïns′koï antroponimiï*. Naukova dumka.

Khvishchuk, O. V. (2017). *Strukturno-semantychnyĭ analiz prizvyshch zhyteliv m. Novovolyns′ka Volyns′koï oblasti* [Unpublished doctoral dissertation]. Skhidnoievropeĭs′kyĭ natsional′nyĭ universytet imeni Lesi Ukraïnky.

Kojder, M. (2015). Nazwiska patronimiczne z formantem *-uk* w inskrypcjach nagrobnych na wybranych cmentarzach na południowym Podlasiu. *Studia Białorutenistyczne*, *9*, 282–294. https://doi.org/10.17951/sb.2015.9.281

Kravchenko, L. O. (2014). *Ukraïns′ka onomastyka: Antroponimika*. Znannia.

Krovyts′ka, O. (2002). *Nazvy osib v ukraïns′kiĭ movniĭ tradytsiï XVI–XVIII st.: Semantyka i slovotvir*. NAN Ukraïny, Instytut ukraïnoznavstva im. I. Kryp’iakevycha.

Lindert, B. (1972). Formanty *-(i)uk*, *-čuk* w językach wschodniosłowiańskich. In *Z polskich studiów slawistycznych: Vol. 4. Prace na VII Międzynarodowy Kongres Slawistów w Warszawie, 1973: Pt. 1 Językoznawstwo* (pp. 81–87). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Marciniak-Firadza, R. (2013). *Nazwy osobowych wykonawców czynności w gwarach małopolsko-mazowieckiego pogranicza językowego: Pt. 1. Studium słowotwórczo-leksykalne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. https://doi.org/10.18778/7525-841-7

Martynov, V. V. (1973). *Praslavianskaia i baltoslavianskaia suffiksal′naia derivatsiia imen*. Navuka i tėkhnika.

Matskevich, I. F. (Ed.). (1991). *Adres-kalendar′ Volynskoĭ gubernii na 1892 god*. Tipografiia Gubernskogo pravleniia.

Matusiak-Kempa, I. (2022). Nazwiska Polaków jako tekst kultury i źródło badań nad wspólnotową autonarracją. *Onomastica*, *66*, 51–64. https://doi.org/10.17651/ONOMAST.66.6

Meĭe, A. (2001). *Obshcheslavianskiĭ iazyk* (P. S. Kuznetsov, Trans.). Progress.

Metrychni knyhy pravoslavnykh tserkov Rovens′koho povitu. (1818). Derzhavnyĭ arkhiv ZHytomyrs′koï oblasti (F. 1. Op. 78. Spr. 1101), ZHytomyr. Retrieved January 16, 2025, from https://uk.m.wikisource.org/wiki/Архів:ДАЖО/1/78/1101

Metrychni knyhy pravoslavnykh tserkov Rovens′koho povitu. (1860). Derzhavnyĭ arkhiv ZHytomyrs′koï oblasti (F. 1. Op. 78. Spr. 1148), ZHytomyr. Retrieved January 16, 2025, from https://uk.m.wikisource.org/wiki/Архів:ДАЖО/1/78/1148

Mezenka, H. M. (Ed.). (2009). *Belaruskaia antrapanimiia*. Vitsebski dziarzhaŭny universitėt imia P. M. Mashėrava.

Mialovyts′kyĭ, A. V. (Ed.). (1973). *Istoriia mist i sil Ukraïns′koï RSR: Rovens′ka oblast′*. Holovna redaktsiia URE.

Mytnik, I. (2010). *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*. Uniwersytet Warszawski, Katedra Ukrainistyki.

Mytnik, I. (2019). *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku*. Uniwersytet Warszawski, Katedra Ukrainistyki; Wydawnictwo KUL.

Nimchuk, V. V. (1964). Ukraïns′ki prizvyshcha z sufiksamy -(’)uk, -chuk ta etymolohichno sporidneni utvorennia. In K. K. TSiluĭko (Ed.), *Ukraïns′ka dialektolohiia i onomastyka* (pp. 194–210). Naukova dumka.

Nimchuk, V. V. (2001). Kyïvs′ka Rus′: Mova. In P. P. Tolochko (Ed.), *Istoriia ukraïns′koï kul′tury* (Vol. 1, pp. 683–694). Naukova dumka.

Pura, IA. O. (1997). *Kraĭ nash u nazvakh* (Vol. 3). Rivnens′kyĭ Budynok nauky i tekhniky.

Pura, IA. O. (2002). *Kraĭ nash u nazvakh* (Vol. 4). Perspektyva.

Red′ko, IU. K. (1966). *Suchasni ukraïns′ki prizvyshcha*. Naukova dumka.

Shipova, E. N. (1976). *Slovar′ tiurkizmov v russkom iazyke*. Nauka.

Skowronek, K. (Ed.), Czopek-Kopciuch, B., Górny, H., Magda-Czekaj, M., Palinciuc-Dudek, E., & Supranowicz, E. (2014–2019). *Internetowy słownik nazwisk w Polsce* [ISNP]. Retrieved January 16, 2025, from https://dariah.ijp.pan.pl/main/zosoby/internetowy-slownik-nazwisk-w-polsce

Sławski, F. (1974). *Słownik prasłowiański* (Vol. 1). Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

Smoczyński, W. (2016). *Słownik etymologiczny języka litewskiego* (2nd ed.). Wydawnictwo Uniwersytetu Wileńskiego.

Telefonnyĭ dovidnyk Ukraïny: Za alfavitom: Rivne [TDR]. (2025). Proiekt *SPRAVKA109.NET*. Retrieved January 16, 2025, from https://spravka109.net/ua/ukraine

Teodorovich, N. I. (1889). *Istoriko-statisticheskoe opisanie tserkveĭ i prikhodov Volynskoĭ eparkhii* (Vol. 2). Tipografiia Pochaevo-Uspenskoĭ Lavry.

TSaruk, O. (1998). *Ukraïns′ka mova sered inshykh slov’ians′kykh: Etnolohichni ta hramatychni parametry*. Nauka i osvita. https://doi.org/10.31812/0564/897

Walkowiak, J. B. (2017). O rozbieżnych etymologiach nazwisk polskich i litewskich. *Acta Baltico-Slavica*, *41*, 251–265. https://doi.org/10.11649/abs.2017.003

Zaĭtsava, K. (2016). Prozvishchy iak rėprėzentatary histarychnykh i dukhoŭnykh kashtoŭnastseĭ naroda (na matėryiale antrapanimikonu Beshankovitskaha raiona Vitsebskaĭ voblastsi). *Studia Wschodniosłowiańskie*, *16*, 333–343. https://doi.org/10.15290/sw.2016.16.26

ZHeliezniak, I. M. (2011). *Slov’ians′ka antroponimika (vybrani statti)*. Kyĭ.

Surnames of the Rivne Region with the Suffixes *-uk-*, *-yuk-*, *-chuk-* in the Context of Ukrainian-Polish Studies

Summary

The article is devoted to the study of surnames of the historical territory of the Rivne region in Ukraine with the suffixes *-uk-*, *-yuk-*, *-chuk-* in the context of Ukrainian-Polish studies. It should be noted that these anthroponymic formants are characteristic of the north-western regions of Ukraine, in particular the Rivne region, as well as the eastern regions of Poland and the southern regions of Belarus. They are mainly of Slavic, Lithuanian and Turkic origin.

The analysed suffixes are polyfunctional morphemes. Combining with the original stem, they initially perform a diminutive, and later a surname-forming function, changing its structure, semantics and functional purpose. The regional source base provides evidence of the surname-forming function of formants over the past two centuries. The bases of surnames include anthroponyms (names, bynames, surnames) and appellatives.

Nazwiska z obwodu rówieńskiego z sufiksami *-uk-*, *-iuk-*, *-czuk-* w kontekście studiów ukraińsko-polskich

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest badaniu nazwisk z historycznego terytorium obwodu rówieńskiego w Ukrainie zawierających sufiksy *-uk-*, *-iuk-*, *-czuk-* w kontekście badań ukraińsko-polskich. Należy zauważyć, że te formanty antroponimiczne są charakterystyczne dla północno-zachodnich regionów Ukrainy, w szczególności obwodu rówieńskiego, a także dla wschodnich regionów Polski i południowych regionów Białorusi. Najczęściej są pochodzenia słowiańskiego, litewskiego i tureckiego.

Analizowane przyrostki należą do morfemów polifunkcyjnych. Łącząc się z oryginalną podstawą, początkowo pełnią funkcję zdrabniającą, a później tworzącą nazwisko, zmieniając jego strukturę, semantykę i cel funkcjonalny. Regionalna baza źródłowa świadczy o aktywności nazewniczej formantów na przestrzeni ostatnich dwóch stuleci. Podstawy formacyjne nazwisk to antroponimy (imiona, przydomki, nazwiska) i apelatywy.

Keywords: anthroponym; appellative; first name; last name; Rivne region; suffix

Słowa kluczowe: antroponim; apelatyw; imię; nazwisko; obwód rówieński; przyrostek

Svitlana Shyika, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-8138-7205
Correspondence: svitlanashyika@ukr.net

The preparation of this article was financed within the statutory activities of the National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine.

Competing interests: The author has declared that she has no competing interests.

Publication history: Received: 2025-01-17; Accepted: 2025-05-13; Published: 2025-12-31